

1950 Seçimlerinin Türk Seçim Hukukuna Etkisi¹

The Effect of 1950 Elections on Turkish Electoral Law

Dr. Öğr. Üyesi Eray GÖÇ

Çankırı Karatekin Üniversitesi

ORCID: 0000-0003-3534-6645- eraygoc@karatekin.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türk siyasal hayatının önemli dönüm noktaların birisi olarak kabul edilen çok partili hayata geçiş için kritik öneme sahip olan seçim kanunu ve sonrasını irdelemektir. 1950 seçimleri öncesi mevcut seçim kanununun irdelenmesi ve 1950 seçimlerine giderken değiştirilen seçim kanununun seçim sistemine etkisi üzerinde durulmuştur. Osmanlı'nın son dönemlerinde atılmış olan çok partili sistem, cumhuriyetin ilk yıllarında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası ile devam ettirilmeye çalışılsa da Demokrat Parti kuruluncaya kadar tek partili sistem devam etmiştir. Çalışmada sırasıyla Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını kuruluş ve sonrasında yaşanan gelişmeler dâhilinde kapatılma süreci üzerinde duracak, ardından Serbest Cumhuriyet Fırkasının Türk siyaset tarihindeki yerine değinilecektir. 1950 seçimleri ve bu seçimlerin demokrasi tarihi ve çok partili sisteme etkilerini araştırılacaktır. Türk seçim tarihi açısından son derece önemli bir dönüm noktasını temsil eden 1950 seçimleri, sonraki yılları ciddi manada etkilemiş, bir yandan Türkiye'de hükümetin değişmesine sebep olurken diğer yandan ideolojik manada bir değişim ve dönüşüm sürecine girilmesine sebep olmuştur. Demokrat Partinin seçim zaferi, tek parti iktidarına son vermenin yanında seçim kanunu açısından da önemli bir mesafe alınmasını sağladı. Yöneten ve yönetilen kesimlerin yavaş yavaş el değiştirmesine, sonraki yıllarda tartışmaların odağı haline gelecek darbeler döneminin başlamasına ve sağ-sol çekişmelerinin yaşandığı Türk politik hayatına şahitlik edilecektir. 1950 seçimleri gerek ordu – siyaset arasındaki gerilim, gerekse ordu – halk arasındaki gerilimin temellerinin atıldığı dönem olarak siyaset tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1950 seçimleri, aynı zamanda 1946 seçimlerinde erken seçim kararı alınarak tam anlamda teşkilatlanma imkânı bulamamış Demokrat Partinin aldığı başarı sonrası gerçekleştirilen bir seçimdi ve seçim kanununda değişiklik yapılmış olması bakımından da önemli bir seçimdir. 1950 seçimleri, sonraki yıllara yansımaları ve toplumsal gelişmeleri etkileri bakımından Türk seçim tarihi açısından da kritik bir eşik olarak kabul edilebilir. Çalışma konu hakkında yayımlanmış olan akademik çalışmaların irdelenmesi ile elde edilen bilgilerin değerlendirilmesiyle hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çok partili sistem, Seçim, Demokrasi, Askeri Darbe.

¹ Makale Geliş Tarihi :13.06.2024
Revizyon Tarihi :05.08.2024
Kabul Tarihi :20.08.2024

ABSTRACT

The aim of this study is to analyse the election law and its aftermath, which is of critical importance for the transition to multi-party life, which is considered as one of the important turning points of Turkish political life. Before the 1950 elections, the existing electoral law was analysed and the effect of the amended electoral law on the electoral system in the run-up to the 1950 elections was emphasised. Although the multi-party system, which was initiated in the last period of the Ottoman Empire, was tried to be continued in the first years of the republic with the Progressive Republican Party and the Free Republican Party, the single-party system continued until the establishment of the Democrat Party. In the study, the establishment of the Terakkiperver Republican Party and the process of its closure within the developments that took place afterwards will be emphasised, and then the place of the Free Republican Party in the history of Turkish politics will be mentioned. The 1950 elections and the effects of these elections on the history of democracy and the multi-party system will be analysed. The 1950 elections, which represented an extremely important turning point in terms of Turkish electoral history, had a serious impact on the following years, and on the one hand led to a change of government in Turkey, and on the other hand led to a process of change and transformation in ideological terms. The electoral victory of the Democrat Party not only brought an end to the one-party rule, but also led to an important step forward in terms of electoral law. Turkish political life would witness the gradual change of hands between the ruling and the ruled, the beginning of the period of coups that would become the centre of debates in the following years, and the right-left conflicts. The 1950 elections were an important turning point in the history of politics as the period in which the foundations of both the tension between the military and politics and the tension between the military and the people were laid. The 1950 elections were also an election held after the success of the Democrat Party, which had not been able to fully organise itself following the decision to hold early elections in the 1946 elections, and it was also an important election in terms of the amendment of the electoral law. The 1950 elections can be regarded as a critical threshold in the history of Turkish elections in terms of its reflections on the following years and its impact on social developments. The study was prepared by analysing the academic studies published on the subject and evaluating the information obtained.

Keywords: Multi-party system, Election, Democracy, Military Coup.

1. GİRİŞ

Demokratikleşmenin önemli adımlarından birisi olan çok partili yaşam ve dolayısıyla seçimler, Türk siyasi hayatı bakımından da tartışmasız son derece kritik bir anlam ifade etmektedir. Toplumların tercih edebilir olması yarışmacı bir demokrasi anlayışı ile mümkündür. Osmanlı devleti 19. Yüzyıla gelindiğinde gerek batılı devletlerin baskısı sonucu, gerekse toplumsal bir takım sorunların giderilmesi adına ciddi değişikliklerin yapılması gerektiğinin farkına varmıştır. Bu değişimlerin geneli toplumsal bölünmenin önüne geçmek ve devleti parçalanmaktan kurtarmak adına, yukarıdan aşağıya bir değişim gerekliliğini ifade etmekteydi. 1876 Kanun-i Esasi bir yerde bu durumun vücut bulmuş hali olarak görülebilir. Bir meclisin kurulması seçimlerin yapılması, toplumun tercihlerini yapma imkânına kavuşturulması aslında adım adım devleti yeni bir kimliğe kavuşturma çabalarının ürünüydü. Ayan Meclisi ve Meclisi Umumi aslında girişilen bu çabanın eseri olarak ifade edilebilir. Bir tarafta padişahın atamış olduğu Ayanlar, diğer tarafta halkın seçmiş olduğu Temsilciler, hem seçim kültürü, hem de demokrasi adına bir dizi çabanın başlangıcı sayılabilir. Talimât-ı Muvakkate ve Beyanname adlı belgeler seçim kanunu anlamında atılan ilk adımlardır. Osmanlı seçim sürecini başlatan akabinde küçük bir takım değişikliklerle 1946 yılına kadar devam eden bu seçim kanunu Osmanlı-Türk demokrasisinin başlangıcı kabul edilebilir. Bu seçim kanununu takip eden süreçte demokrasi ve seçim kültürünün, dolayısıyla çok partili yaşamın egemen kılınması oldukça çetin bir sürecin yaşanması ile mümkün olabilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında girişilen çok partili hayata geçiş çabaları gerek iç gerekse dış faktörlere bağlı olarak kesintiye uğramış, 1946 yılına kadar başarısız çok parti çabalarının ardından, 1950 yılında seçimleri DP'nin kazanması ile yeni bir döneme girilmiştir. Türk demokrasisinin tam anlamıyla yerleşmesi, iktidarın istikrar kazanması seçim hukuku kadar, kesintiye uğramayan çok partili ve çok anlayışlı politik yaşama da bağlıdır. 1950 seçimlerini takip eden süreç Türkiye'de aynı zamanda bir darbeler dönemine de kapı aralamış, darbelerle sık sık kesintiye uğrayan demokrasi kültürünü hâkim kılmak oldukça zor bir sürecin sonunda

gerçekleşmiştir. 1877 seçim kanunu, ardından 1946 yılında yapılan değişiklikler ve 1950 seçim kanunu seçim kültürü ve demokrasi açısından önemli adımlardır. Özellikle nispi seçim sisteminden çoğunlukçu sisteme geçiş aşlında sadece iktidarın el değiştirmesine değil, toplumsal dönüşüme, bürokratik elitlerin değişmesine, politika yapıcılarının ve politikaların değişmesine kadar birçok yeniliğin yaşanmasına sebep olmuştur. Konu bu çerçevede değerlendirildiğinde, 1950 seçimlerini ve seçim kanununu aşlında toplumsal dönüşümün habercisi olarak irdelemek gerekmektedir.

2. OSMANLIDAN CUMHURİYETE SİYASAL PARTİLER

Osmanlı Devleti, 19. Yüzyıla gelindiğinde batıyı birçok alanda takip etmek durumunda kalmıştır. 1876 tarihli Kanun-i Esasi ile ilk siyasi partiler ortaya çıkarken, 1909 yılında yapılan bazı değişiklikler ile yeni partilerin kurulduğu bilinmektedir². İttihat ve Terakki Partisi siyasi tarih açısından son derece önemli bir yere sahiptir. 1889 yılında kurulmuş olan İttihad-ı Osmani Cemiyeti, İttihat ve Terakki Partisi'nin temeli niteliğindedir. 1907 yılında Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ile birleşerek 1908 seçimlerine girmiş ve siyasi denetimi ordu ile birlikte ele geçirmiştir. Osmanlı devletinin çöküş ve duraklamasını durdurmak amacıyla Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane öğrencileri İbrahim Temo, Abdullah Cevdet, İshak Sukuî, Mehmet Reşit, Hüseyin Ali tarafından kurulmuştur³. İttihat ve Terakki seçim tarihi açısından son derece kritik bir öneme sahiptir. Gerek Osmanlı duraklama ve çöküş sebepleri üzerine gösterilen çaba, gerekse seçim tarihi adına önemli bir figür olarak Türk siyasi hayatını etkilemiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin etkili olduğu döneme bakıldığında 1908-1918 yılları arası dönemi kapsamakla birlikte, etkisinin günümüz siyasi yapılarına kadar sürdüğü bilinmektedir. İttihat ve Terakki Fırkası Jön Türk hareketinin başarısı olarak kabul edilmekte, Türk siyasi hayatına hürriyet, parlamento ve halka karşı sorumlu yönetim anlayışı

² Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008, s.70.

³ Urfa Okulu Araştırma Merkezi, "Osmanlı Döneminde Siyasi Partiler", *Şehir Ve İrfan Araştırmaları Dergisi*, Sayı 4, 2017, s.12.

kavramlarını tanıtmaktaydı. Bu cemiyetin kurucularının Kanun-i Esasiyi kabul ettirmeleri bakımında da demokrasi tarihi açısından önemli bir adım attıkları bilinmektedir⁴. İttihat ve Terakki aslında 100 yıl sonra Fransız ihtilalinin Osmanlı topraklarında etkisinin göstergesi olarak da kabul edilebilir. Nitekim İttihad-ı Osmanlı Cemiyeti 1889'da İttihat ve Terakki Cemiyeti adını alarak Osmanlı devletinde birtakım değişimlerin öncüsü konumuna gelmiştir. İttihatçıların, Meşrutiyetçilerle aynı özelliklere sahip, yurtdışında eğitim almak için giden, yenilikçi, Osmanlı yönetim anlayışında birtakım değişikliklerin yapılması gerekliliğine sıklıkla vurgu yapan, Türklük anlayışını ilke edinmiş olmak gibi bir takım ortak özellikleri bulunmaktaydı⁵. Son dönem Osmanlı gençlik hareketlerinin genel olarak devletin içinde bulunduğu çöküş durumuna reçete bulmak çabasında olduğu anlaşılmaktadır. İttihat ve Terakki Cemiyeti yurt dışında Paris'te örgütlenmiş olmakla birlikte 1890 sonrası İstanbul'da da teşkilatlanmaya başlamıştır. İstanbul şubesinden sorumlu olarak 1896 yılında darbe yanlısı tutumu ile bilinen Hacı Ahmet Efendi seçilmiştir. Hacı Ahmet Abdülhamit'e karşı darbe yapılması yönünde tutum sergileyen bir kişiydi⁶. Cemiyet yurt dışında faaliyetlerini geniş ölçekli sürdürürken Padişah II. Abdülhamit devlet başkanları eliyle cemiyetin Osmanlı aleyhine faaliyetlerine son vermesi adına çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Yurt dışında gerek padişah aleyhine gerek sistem adına Osmanlı Devleti açısından muhalif bir cemiyet haline gelen bu grup, zamanla Osmanlı'da birçok değişimin öncüsü olacaktır. Türk seçim tarihinin en dikkat çeken konusu seçimler ve dolayısıyla siyasi partiler olmuştur. Parti kurma konusunda kısa sürede teşkilatlanıp birçok siyasi parti kurma kabiliyeti bulunmaktadır⁷. Osmanlı Devleti'nin son 75 yılında yaklaşık 90 parti kurulmuş olup cemiyet şeklinde teşkilatlanmış bu partilerin ilki, 1859 yılında İstanbul'da kurulan Fedailer Cemiyeti, sonuncusu ise 1922 yılında Erzurum'da kurulan

⁴ Satılmış Gökbayır, "Gizli Bir Cemiyetten İktidara: Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1908 Seçimleri Siyasi Programı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı1, 2012, s.62.

⁵ Sina Akşin, "İttihat ve Terakki Üzerine", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, 2009, s. 153.

⁶ Taner Aslan, "İttihâd-ı Osmanî'den Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne", *Bilig*, Sayı 47, 2008, s.93.

⁷ Niran Cansever ve Hakan Mehmet Kiriş, "Osmanlı Devletinde Son Dönem Siyasal Hareketler, Partileşme ve İdeolojik Arka Plan", 2019, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 35, 2019, s.30.

Muhafaza-i Mukaddesat Cemiyetidir⁸. Çok partili yaşam geleneğinin kökenlerini bu bağlamda Osmanlıda aramak yerinde olacaktır.

3. CUMHURİYET DÖNEMİ İLK ÇOK PARTİLİ HAYAT DENEMELERİ

Türk demokrasi tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilebilecek çok partili hayata geçiş denemeleri demokratikleşmenin sadece ülke iç dinamiklerine bağlı olmadığını aynı zamanda dış politika sürecinin de demokratikleşme üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Türkiye’de çok partili hayata geçiş denemeleri iç politika kadar dışarıdaki gelişmelere bağlı olarak da ilerleyen bir süreç halinde gelişim göstermiştir. Dünya savaşları demokratikleşme sürecine hazırlanan veya bir şekilde bu süreci hayata geçirmeye çalışan ülkeler açısından olumsuz bir şekilde yansımıştır. Birinci dünya savaşının sona ermesiyle birlikte 1930’lu yıllardan itibaren savaşa katılan ülkelerin hızla silahlanması, Birinci Dünya Savaşı’ndan az hasarlı ayrılmış olan Türkiye’nin mevcut halini koruma çabasına girdiği görülmektedir. Çeşitli dostluk ve saldırmazlık antlaşmalarının imzalanması mevcut durumu koruma çabasının göstergesi olarak yansımaktadır. Bir taraftan siyaseten toparlanma çabasına giren Türkiye, öte yandan ekonomik sorunlarla mücadele içerisine girmiştir. Bunun yanında demokratik hayatın olmazsa olmazı niteliğinde bulunan seçim ve çok partili hayata geçiş önemli bir gündemi oluşturmaktadır⁹. Türkiye’de hem çağın gereği olarak seçim ve demokratik yaşam adına adımlar atılması gerekli görülürken hem de Batı dünyasının Türkiye Cumhuriyeti devleti ve rejimi hakkında sahip olduğu olumsuz fikri yok etmek adına çok partili hayata geçiş gerekli bir yol olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında demokratikleşme çabaları açısından bazı iç meselelerin de zaman içerisinde sorun teşkil ettiğini ve bu sürece olumsuz ortam hazırladığını görmekteyiz. 17 Kasım 1924’te kurulan Terakkiperver

⁸ Fatih Güler, “1924 Anayasası Öncesi Dönem Siyasi Parti Tüzükleri”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 32, 2023, s. 1-15.

⁹ Ferhat İlgen, “Türk Siyasal Hayatında Çok Partili Hayata Geçiş Süreci: İç ve Dış Siyasette Yaşanan Gelişmelerin Genel Değerlendirmesi”, *Journal of Universal History Studies (JUHIS)*, Cilt 3, Sayı 1, 2020, s.130.

Cumhuriyet Fırkası (TCF), genç Cumhuriyetin ilk çok partili hayata geçiş denemesi olması bakımından dikkat çekicidir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Şeyh Said isyanının ardından 5 Haziran 1925 tarihinde İstiklal mahkemesinin kararıyla kapatıldı¹⁰. Türkiye demokrasi tarihi kısa süreli bir geçiş denemesinde böylece başarısız olmuştur. Demokrasiye geçiş çabalarının uzun soluklu olduğu ve günün koşullarında henüz demokratik olgunluğun tam manasıyla yerleşmediği bu serüvenin yaklaşık iki yüz yıllık bir sürece yayıldığı sonraki dönemlerde daha açık bir şekilde görülecektir¹¹. İster halk ister yönetici, bürokrasi, egemen güç sebebi kim olursa olsun görünen o ki, iç dinamiklerin demokratik yaşama geçiş noktasında yeterince kararlı olmadığı TCF'nin kapatılması ile daha açık görülmektedir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını takip eden süreçte ilk ciddi partileşme hareketi 1930 yılında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkasıdır¹². Toplumun bu iki çok partili hayata geçiş denemesine ya da demokratikleşme sürecine henüz hazır olmadığı gerekçe gösterilerek iki parti de halkta karşılık bulmasına rağmen uzun soluklu olamamıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkasının (SCF) kuruluş aşamasında toplumda iki önemli sorunun baş gösterdiği görülmektedir. Bunlardan ilki, yapılan inkılapların toplumun bir kesiminde huzursuzluk yaratması, ikincisi ekonomik açıdan sorunların olmasıdır¹³. Atatürk'ün isteği ile toplumsal bunalımların önünü almak, muhalefet geleneğinin yolunu açmak adına 12 Ağustos 1930 kurulan SCF, gerilimli bir siyaset ortamında varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Yoksul halk için sığınacak bir liman görevi görmüş olmakla birlikte sonraki süreçte yaşanan gelişmeler İzmir mitingi ve sonrası, Atatürk'ün kontrollü muhalefet gibi tasarladığı SCF iktidar söylemlerinin dillendirilmesi ile hedef parti haline gelmiş ve kısa süren siyaset serüveni 17 Kasım 1930'da sona ermiştir. Bu gelişmeler

¹⁰ Murat Karataş, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinin İç ve Dış Dinamikleri Üzerine Bir Değerlendirme", *21. Yüzyıl Eğitim ve Toplum*, Cilt 11, Sayı 32, 2022, s. 306.

¹¹ Abdülvahap Akıncı, ve Sefa Usta, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi", 2015, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 17, Sayı 29, 2015, s.42.

¹² Şükran Güray, "Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kısa Bir Değerlendirilmesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Cilt 125, Sayı 247, 2020, s.410.

¹³ Olkan Senemoğlu, "Türkiye'nin Demokrasiye Geçişte İkinci Başarısız Girişimi: Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF)", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2016, s.48.

ışığında Türkiye’de cumhuriyet dönemi çok partili yaşama bakıldığında iki ciddi geçiş dönemi gerek dış faktörlere bağlı olarak gerekse de iç faktörlerin etkisiyle başarısız olmuştur. Demokratikleşme çabaları böylece iç ve dış dinamiklerinin uygun olmaması nedeniyle ileri bir tarihe ertelenmiş, sancılı geçen demokrasi kültürünün yerleşmesi ve çok partili hayatın siyasal zemine oturması yaklaşık 20 yıl ertelenmek mecburiyetinde kalmıştır.

4. 1950 SEÇİMLERİ ÖNCESİ SEÇİM KANUNU

7 Ocak 1946 yılında Demokrat Parti’nin (DP) kurulmasını takip eden süreç de tek parti rejiminin devrilmesi DP seçmenlerinin önde gelen sloganı haline dönüşecektir¹⁴. 1947 yılında yapılacak olan seçimler, meclisin 10 Haziran 1946 tarihli toplantısında 21 Temmuz 1946 olarak revize edilmiş ve DP’nin teşkilatlanmasının tam olarak bitirmemesi sağlanmıştır ve DP seçime katılma konusunda dezavantajlı duruma düşmüştür. 63 ilin sadece 34’ünde teşkilatlanabilen DP 1946 seçimlerine bu şartlarda katılma kararı almıştır. 5 Haziran 1946 tarihli seçim kanunundaki değişikliklerle kabul edilen 4918 Sayılı Seçim Kanunu ile Osmanlıdan beri ilk kez tek dereceli seçim sistemine geçilmiştir¹⁵. Birtakım yenilikçi adımların atılacağı DP’nin kurucu kadrosunun Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan’ın CHP’ye muhalefet etmeleri sürecinden de anlaşılmaktadır¹⁶. 1950 milletvekili seçimlerine 16. 02. 1950 tarihinde kabul edilen seçim kanunu ile girilmiş, “Milletvekili seçimi tek derecelidir ve ekseriyet usulüne göre genel eşit, gizli oyla yapılır. Oy serbest ve şahsidir. Oyların sayılması ve ayrılması açıktır” ibaresinin yer aldığı birinci madde ile demokrasi, kişi hakları, seçim güvenliği açısından son derece anlamlı bir adım atılmıştır. Seçim Kanununa yönelik belirlenen içerik maddeleri 16 Şubat 1950 günü 12 Millet Partili muhalif milletvekiline karşı 342 olumlu oy ile onaylanmıştır.

¹⁴ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, İstanbul, Çev: Fethi, A. 5. Baskı, Hil Yayınları, s.89.

¹⁵ Kenan Olgun, “Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 79, 2011, s.29.

¹⁶ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*, İstanbul, 8. Baskı, Timaş Yayınları, 2017, s.485.

Kanun 171 madde ve 7 geçici maddeden oluşmuştur¹⁷. Kabul edilen 1950 yılı Milletvekili Seçim Kanunu ile gizli oy açık sayım ilkesi, yargı kontrolü ve beraberinde Yüksek Seçim Kurulu'nun kurulmasına karar verilmiştir. Yeni düzenleme ile "Liste usulü basit çoğunluk" yerine "Aday esaslı blok oy" sistemi getirilmiştir¹⁸. Bu usul ile 1946 seçimlerinden farklı olarak bir kişi iki farklı bölgeden aday olabilmekte, iki yerde seçilmesi durumunda birini seçerek diğerinin vekillikini boş kalmasını sağlamaktaydı. 1950 seçimleri öncesi Milletvekilleri Seçim Kanunu demokratik koşullarda, yargı denetiminde serbest seçim yapılmasına olanak sağlayacak şekilde değiştirilmiştir¹⁹. Bu durum seçim sonuçlarında da anlaşılacağı üzere DP'nin lehine bir durum doğurmuştur. Yerel seçimler açısından değerlendirildiğinde 1963 yılına gelinceye kadar uygulanan çoğunluk sistemi 1963 sonrası ilgili kanunlarda yapılan değişikliklerle birlikte nispi temsil sistemine geçilmiştir²⁰. Bu sistem ile amaçlanan her siyasi parti açısından aldıkları oy nispetinde temsilci çıkarmalarını sağlamaktı. Türk siyasi tarihi açısından 1946 seçimleri son derece önemli bir tarihi ifade etmektedir. Cumhuriyet dönemi boyunca bu tarihe gelinceye kadar ilk kez TCF ile çok partili seçim tecrübesi yaşamış olan Türk demokrasisi 1946 seçimlerine girmeden birtakım değişiklikler yaparak seçimlere girmiştir²¹. Özellikle seçim tarihinin değiştirilmesi hususunun da düzenlendiği 1580 sayılı kanunun 31. maddesi seçim takvimini değiştirmiştir. Bu düzenlemelerin dışında 1950 yılı ayrıca iki partinin uzlaşısı ile milletvekili seçim kanunun çıkarılması olmuştur. 5545 sayılı Kanun 1946 sonrası iki partinin üzerinde uzlaşısı sağlayarak çıkarmış olduğu bir kanun olması bakımından dikkat çekicidir. 1950 tarihli seçim kanunu değişiklikleri demokrasi ve uzlaşısı kültürünün hâkim olması adına atılmış önemli bir

¹⁷ Taner Aslan, "İttihâd-ı Osmanî'den Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne", *Bilig*, Sayı 47, 2008, s.93.

¹⁸ Yeşim Karadeniz, "Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 16, 2018, s.643.

¹⁹ Ali Çakırbaş, "Demokrat Parti'nin Milletvekili Seçimlerinde Kullandığı Propaganda Çalışmaları ve Propaganda Araçları", *XVIII. Türk Tarih Kongresi*, Cilt 9, Sayı 21-45, 2022, s.30.

²⁰ Kübra Öztürk, *Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Seçim Sistemi*, Ed: Güler, F. Türkiye'de Yerel Seçimler, Ankara, Nobel Bilimsel Eserler Yay, 2023, s.42.

²¹ Emre Savut, *Demokratikleşme Sürecinde Belediye Meclisi Seçimleri (1946-1950-1955)*, Ed: Güler, F. Türkiye'de Yerel Seçimler, 2023, Nobel Bilimsel Eserler Yay, 2023, s.233.

adım olarak kabul edilebilir²². 1876 tarihli seçim kanununun 1946 yılına kadar küçük değişikliklerle geldiğini ve 1946 yılında değişikliğe uğradığını göz önünde bulundurursak ve Türkiye’de henüz kısa süre önce çok partili yaşama geçildiği gerçeği de dikkate alınırsa bu gelişme ayrıca dikkat çekici görünmektedir. 1946 seçimleri ve seçim kanununda yapılan değişiklikler Türk seçim tarihi açısından olduğu kadar Türk siyaset tarihi açısından da önemli bir ivmeye işaret etmektedir. 1950 seçimleri öncesi yapılan değişiklikler demokrasi tarihinde sonraki yıllarda meydana gelecek gelişmelerin işaretçisi durumundaydı. 1946 seçimleri öncesi başarısızlıkla sonuçlanmış olan çok partili hayata geçiş denemeleri, 1946 yılı itibariyle kesintiye uğramış istikrarlı bir seçim zemini oluşturmanın çabası olarak 1876 kanununda değişiklikler yapılması kaçınılmaz olmuştur. Demokrasinin sonraki yıllarda kesintiye uğramasına rağmen Türk siyaset tarihi açısından seçim kültürünün yerleşmesinin işaret fişeği olarak 1946 seçimleri gösterilebilir. Genç cumhuriyetin yaklaşık çeyrek asırlık çok partili siyaset çabaları karşılığını böylece bulmuştur.

5. 1950 SEÇİMLERİ VE SEÇİM KANUNU

Türkiye demokrasi tarihi 14 Mayıs 1950 tarihinde yönetsel anlamda bir dönüm noktası yaşamıştır, Cumhuriyetin kuruluşundan beri iktidarda olan ve kadrolarıyla devlet yönetimini elinde bulunduran CHP, 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinin ardından ülke yönetimini sorunsuz bir şekilde DP’ye bırakmıştır²³. Bu tarih demokratikleşme yolunda atılmış büyük bir adım olarak kabul edilebilir. Siyasal kültür bakımından bir dönüm noktası niteliğinde olan 1950 genel seçimleri, hem sonuçları, hem iktidarı beklenenin aksine sorunsuz bir şekilde devralması hem de ilerleyen yıllarda Türkiye siyasetine etkisi bakımından tarihsel bir öneme sahiptir. 1950 seçimleri öncesi iktidar ve muhalefet karşılıklı olarak birbirlerinin şiddet politikalarından

²² Naim Sönmez, “Seçim Sisteminin Demokratikleştirilmesinin Bir Aşaması: 1950 Milletvekili Seçim Kanunu”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2013, s.458.

²³ Çağatay Benhür, “14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP’nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Sayı 17, 2007, s.61.

bahsederek gerilimli bir ortam yaratıyordu. Muhalefet iktidarı yoksulluk ve pahalılık üzerinden eleştirirken, iktidar muhalefeti halktan kopuk adayları vekil göstermekle eleştirmekteydi. Seçimlere beklenenin üzerinde %89,3 katılım olmuş, bununla birlikte seçimlerin huzur ve güven ortamında sonuçlanması memnuniyet yaratmıştı²⁴. 1950 seçimleri 27 yıllık tek parti egemenliğine son verirken, 10 yıllık DP iktidarının başlangıcı olmuştur. Seçime katılan partiler ve aldıkları oy oranları şu şekildedir: Demokrat Parti %55,2. Cumhuriyet Halk Partisi %39,6. Millet Partisi %4,6. Bağımsızlar %0,6.²⁵ Bu sonuçların ortaya çıkmasındaki sebeplerden birisi de yapılan kanuni değişikliklerdir. 1950 tarihli seçim kanunu seçmenin oy verme tercihlerinde de birtakım değişiklikler yapmıştır. Yeni yasaya göre, seçmen, arzusu ile ya boş bir kâğıda seçmek istediği adaylarının isimlerini yazarak verebilir ya da parti ve bağımsız adaylara ait oy pusulalarını kullanabilirdi. Basılı oy pusulalarını kullanmak isteyen seçmenler hem bu pusulalarda herhangi bir değişiklik yapmadan oy kullanabildikleri gibi, pusula üzerinde istedikleri adayların isimlerini silerek yerlerine başka adayların isimlerini de yazabilmişlerdir. Bu sebeple aynı anda birden çok partinin adayına yönelik oy vermek ve karma liste oluşturmak mümkün olmuştur²⁶. DP bu seçimde halk arasında temsil kabiliyeti yüksek kişilerin tercih edilmesine sebep olmuştur. 14 Mayıs 1950 seçimleri yurt içinde ve yurt dışında farklı tepkilerle karşılandı, yurt içinde bazı tepkiler İnönü'nün iktidarının son bulmasını şaşkınlıkla ve üzüntüyle karşılarken, başka diğer bir kesim ise tek parti iktidarının bitmesini sevinçle karşılamıştı. Yurt dışında 1950 seçimleri okuma yazma oranı düşük bir toplumun demokratik hakkını kullanarak siyasi iktidarın el değiştirmesini beyaz devrim olarak nitelendirilmiştir²⁷. Uzun yıllar Türk siyasetinde tek parti olarak iktidarını sürdüren CHP, böylece demokratik hak kullanımı ile yapılan seçimler sonunda beyaz devrim denilecek bir

²⁴ Özlem Yıldırım Kırış, "Türk Siyasi Tarihinde 1950 Seçimleri Sürecinde Söylem ve Tartışmalar", *BELGİ*, Sayı 22, 2021, s.417.

²⁵ Pervin Demirci, "1946 ve 1950 Seçimleri: Siyaset, Bürokrasi, Propaganda ve Demokrasiye Geçiş Eğilimleri", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 2021, s.136.

²⁶ Yeşim Karadeniz, "Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 16, 2018, s.645.

²⁷ Ensar Yılmaz, "1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları", *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, 2010, s.41.

hadise ile iktidarı kaybetmiştir. İktidarın sorunsuz el değiştirmesinde İsmet İnönü'nün demokratik tavrının yanında DP'nin halk tabanında geniş yer bulması, yöneticilerinin tecrübeli kişilerden oluşması, Celal Bayar gibi güçlü bir karakterin bulunması gibi sebepler sayılabilir²⁸. Her halükârda siyasi tarih açısından önemli bir adım olan 14 Mayıs, demokratikleşme adımlarının en anlamlı olanı olmakla birlikte, Türk seçim tarihinin önemli dönüm noktalarından birisidir. Değişen seçim kanunundan DP istediğini almıştır. Şöyle ki; bunun göstergesi seçimlerden önce DP'nin 'çoğunluk usulü'ne karşı çıkmamasıdır. Bu konudaki yaygın kanaat, DP'nin 1946 seçimlerinden sonra üzerinde ısrar ile durduğu konuların 'Gizli oy açık sayım esası, yargı denetimi ve çoğunluk usulünün yerine nispi temsil usulünün getirilmesi' idi. Ancak burada görüleceği üzere DP çoğunluk usulüne karşı çıkmamış ve kanun görüşmelerinin sonundaki parti temsilcilerinin izlenimlerine bakıldığında istediğini almış olmasıdır. Bu konuda, DP yöneticilerinin yaklaşan seçimi kendilerinin kazanacakları kanaatine varmış oldukları düşüncesi hâkimdi²⁹. DP'nin çoğunluk sistemine karşı çıkmamasının arkasında 1946 seçimlerini takip eden süreçte kendilerinden ayrılarak Millet Partisini kurmuş olan eski partililerinin meclise güçlü bir şekilde girme ihtimalini düşünerek CHP ile müşterek bir zeminde buluşmayı uygun görmeleri olmuştur.

6. 1950 SEÇİMLERİNİN TÜRK SEÇİM KANUNUNA ETKİSİ

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Cumhuriyetin kurucu kadroları, devletin yönetim ve işleyiş anlamında birtakım yeniliklerin yapılmasını zaruri görmüştür. Devletin batı tarzı yenilikler yapması gerektiğine dair düşünceyi hayatın hemen her alanına yaymayı dönemin şartlarında gerekli görmüşlerdir. Aslında bu doğrultuda atılacak adımların ilk örneklerine 1876 yılında rastlanmaktadır. Kanun-i Esasi'yi hazırlamakla görevlendirilen komisyonun yaptığı ilk icraatlardan birisi seçimlerin yapılarak Meclis-i Umumi'nin

²⁸ Osman Akandere, *Millî Şef Dönemi: Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç Ve Dış Tesirler*, İz Yayıncılık, 1998, s.557.

²⁹ Naim Sönmez, "Seçim Sisteminin Demokratikleştirilmesinin Bir Aşaması: 1950 Milletvekili Seçim Kanunu", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2013, s.460.

toplantısını sağlamaktır. Ayan Meclisi Üyeleri padişahın ataması ile olurken, Meclis-i Umumi'nin üyeleri seçimle belirlenecekti. Henüz bir seçim kanunu yokken Meclis-i Umumi seçimlerinin yapılması kanun hükmünde kararname benzeri bir kararname ile yapılmıştır. Türkiye'de yapılan ilk seçimlerin yasal dayanağı olan Talimât-ı Muvakkate ve Beyanname adlı belgelere bakıldığında ilk seçimlerin şu özellikleri taşıdığı görülmektedir:

- Seçimler anayasaya ve onun çıkarılacağını belirttiği kanuna göre yapılmamıştır. Seçimlerin yapıldığı tarihte seçim kanununu çıkaracak olan meclis henüz oluşturulmamıştır.
- Seçimler Talimât-ı Muvakkate ve Beyanname adlı geçici belgelere dayanılarak yapılmıştır.
- Seçimler genele açık değildir. Seçimlere kadınlar katılmamıştır. Seçme ve seçilme hakkı sadece erkeklere verilmiştir.
- Seçimlere tüm erkek vatandaşların katılımı da sağlanmamıştır. Taşrada sadece idare meclisleri azaları “ikinci seçmen” olarak seçimlere katılmışlardır. İstanbul ve civarında ise 25 yaşını bitirmiş bütün vatandaşlar seçmen olarak kabul edilmemişlerdir. Seçmen olabilmek için “emlâke mutasarrıf olmak” yani mülk sahibi olma şartı aranmıştır. Mülk sahibi olmayanlar seçimlere katılamamışlardır.
- Seçimlerin tek veya çift dereceli olduğu konusu tartışmalıdır. Taşra için çıkarılan Talimât-ı Muvakkate, İdare Meclisleri azalarını ikinci seçmen saymıştır. Oysa ikinci seçmenlerin halk tarafından seçilmesi gerekmektedir. İstanbul ve çevresinde ise ikinci seçmenler halk tarafından seçilerek seçim kurallarına daha çok uyulmuştur. Seçimler basit çoğunluk esasına göre uygulanmıştır. Yani en çok oy alan adaylar kazanmıştır. Oyların eşit olması durumunda ise Kur'a çekilmiştir.
- Seçimlere siyasi partiler katılmamıştır³⁰.

Osmanlı devleti ve Türk seçim tarihi açısından bu geçici seçim Nizamnamesi önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Ayan Meclisi ve Meclis-i Umumi biri seçimle diğeri oylama ile meydana gelmiş meclislerdi, 1877 tarihinden 1946 yılına kadar bazı

³⁰ Seydi Vakkas Toprak, “İlk Osmanlı Seçimleri ve Parlamentosu”, *Sosyoloji Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, 2013, s.182.

değişikliklerle seçim kanunu tarihindeki yerini almıştır. 1950 seçimlerine gelindiğinde ise DP'nin elde ettiği zaferin tetikleyicisi ticaret ve sanayi burjuvazisi olmuştur. Bunun yanında laiklik yanlısı CHP'nin aksine gelenekçi anlayışı savunanlar da DP'yi desteklemişlerdir. DP'nin 1946 öncesi politik-ekonomik statüsünün yeniden dizayn edileceğine dair vaadi toplum tabanında da karşılık bulmuştu³¹. Özellikle CHP yönetim kadrosunun beklemediği bir seçim sonucu ile hem siyasal hayat açısından, hem de seçim kanunu açısından önemli bir eşik atlanmıştı. 1950 seçimleri öncesinde seçim sistemi konusunda nispi temsil sistemi yerine çoğunlukçu sistemi kabul eden CHP seçimleri kazanacağı yönündeki düşüncesi seçim sonuçları ile birlikte yerini hayal kırıklığına bırakmıştır. Çünkü %55,2 oy ile 416 milletvekili çıkaran Demokrat Parti mecliste %84 oranında temsil hakkı elde etmiş, iktidarı devreden Cumhuriyet Halk Partisi ise, %39,6 oy ile 69 milletvekili çıkarmış, %14 oranında mecliste söz sahibi olmuştur. Ancak 1950 seçimlerinde çoğunlukçu sistem yerine nispi sistem uygulansaydı, mecliste %84 oranında temsil hakkı elde eden Demokrat Parti %58,5 oranıyla 275 milletvekili çıkarabilecek, %14 oranında temsil hakkı elde eden Cumhuriyet Halk Partisi ise, %41 oranıyla 200 milletvekili çıkarabilecekti³². 1950 seçimleri ilk defa iktidarın seçimler yoluyla değişmesi bakımından da anlam ifade etmektedir³³. Bu sonuçların ardından DP hükümeti kurulacak olup 10 yıllık iktidarının temellerini atmış olacaktı, bürokratik elitlerin el değiştirmesi, laiklik karşıtı gelenekçi bir kesimin bu siyasi yarıştan zafer ile ayrılması Türk siyasi tarihi açısından mühim bir başarı olarak kabul edilebilir. Seçim zaferi ülkede liberal politikaları benimseyen DP'nin tutumunun muhalefete bu özgürlükçü ortamı sağlamaması veya sağlamak istememesi bakımından da önemlidir³⁴. Sosyal hayatın her alanında özgürlükçü bir politika benimseyen, önemli ekonomik adımlar atarak toplumu rahatlatan DP, CHP yönetimi konusunda son

³¹ Ensar Yılmaz, "1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları", *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, 2010, s.40.

³² Yeşim Karadeniz, "Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 16, 2018, s.645.

³³ Sinan Yıldırım, "1950 Seçimleri ve Propaganda", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 6, 2012, s.152.

³⁴ İsmail Dursunoğlu, *Çok Partili Hayattan 1980'e Demokratik Süreç*, Ed: Dursunoğlu, İ. Türkiye'de Demokrasi Süreç Yapı Tartışmaları, İstanbul, Efe Akademi Yayınları, 2021, s.41.

derece kısıtlayıcı adımlar atmış, CHP'ye yakın bürokratlar ve askeri kadro konusunda görevden uzaklaştırmalar yapmıştır.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

14 Mayıs 1950 seçimleri Türk siyasi tarihi ve seçim süreci açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. İktidarın ilk kez seçimler yoluyla el değiştirmesi Türk toplumunun alışık olduğu bir durum değildi. Seçim öncesi seçim kanununda yapılan değişiklik CHP ve DP'nin planladığı gibi bir sonuç doğurmamıştı. CHP seçimi kaybetmeyi asla düşünmemiş, DP ise kendisinden 1946 seçimleri sonrası ayrılanların meclise güçlü girmesini engellemek istemiştir. İki parti bu sebeplerle seçim kanunu konusunda uzlaşma gerekliliğini savunmuş ve bu doğrultuda adım atmıştır. Seçimler sonrası iktidarın el değiştirme şekli kimsenin beklemediği olumlu biçimde gerçekleşmiş, İnönü'nün DP'ye iktidarı teslim etmeyeceği yönünde oluşmuş genel kanaatin yersiz gereksiz bir endişe olduğu anlaşılmıştır. Halkın çok partili hayata geçişe verdiği tepki seçimlere büyük oranda katılım sağlanması %89.3 dolaylarında, toplumun seçim ve demokrasi pratiği bakımından önem arz etmektedir. İktidarı elde eden DP'nin seçim zaferi sonrası tutumu muhalefeti ve özgürlükleri kısıtlaması sonraki yıllarda eleştiri konusu olmuştur. CHP'nin bürokratik ve askeri etkisini kırmak adına verdiği mücadele, CHP lehine askeri darbe söylemlerini yok etmek amacıyla askeri kadrolar üzerinde önemli değişikliklere gitmesi, bürokratik elitlerini oluşturma çabaları bu seçimleri aslında Türkiye seçim tarihi açısından ve siyaset bilimi açısından birçok şeyin değişeceğinin göstergesi olarak kabul edilebilir. CHP'nin iktidarı sorunsuz devretmesi seçim kültürü adına olumlu bir adım olmuştur. DP seçimi kazanmasının ardından ülkede özellikle ekonomik anlamda yaşanan rahatlık, liberal ve özgürlükçü politikalar bakımından başarılı olmakla birlikte, muhalefet partisine karşı katı birtakım adımlar atmasıyla yerleşmeye çalışan demokrasi kültürünün tam anlamıyla hakkını verememiş gibi görünmekteydi.

Seçim kanunları seçimlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, demokrasinin hâkim kılınması, istikrarlı iktidarların olabilmesi için

olmazsa olmaz niteliğinde yasal düzenlemelerdir. 1950 sonrası Türk siyasi hayatının istikrara kavuşturulması, darbe dönemlerinin rafa kaldırılması, halk tercihlerinin itibar görmesi uzun soluklu yasal düzenlemelerin yapılmasıyla mümkün olmuştur. Türkiye’de seçim geleneğinin köklerini Osmanlıda aramak, Osmanlı’dan miras kalan bu kültürel yapıyı geliştirmek adına önemli bir adım olacaktır. 1876 tarihli seçim kanunu ile başlayan demokratikleşme adımlarının günün koşullarına göre küçük değişikliklerle devam edeceği bilinmekle birlikte, ana yapının oturtulduğu, Türkiye seçim kültürünün yerleştiği halkın katılım ve tahammülü ile görülebilmektedir. Seçim kanunları halktan ziyade yöneticilerin, asker ve sivil bürokratların kabul ve tahammülü açısından bir yol haritası çizmesi bakımından önemlidir.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, Çev: Fethi, A. İstanbul, Hil Yayınları, 5. Baskı, 2015.
- Akandere, Osman, *Millî Şef Dönemi: Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç Ve Dış Tesirler*, İz Yayıncılık, 1998.
- Akıncı, Abdulvahap, ve Usta, Sefa, “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 17, Sayı 29, 2015, s. 41-52.
- Akşin, Sina, “İttihat ve Terakki Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, 1971, s. 153- 182.
- Akşin, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.
- Aslan, Taner, “İttihâd-ı Osmanî’den Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne”, *Bilig*, Sayı 47, 2008, s. 79 - 120.
- Benhür, Çağatay, “14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP’nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Sayı17, 2007, s.61-75.
- Cansever, Niran, ve Kiriş, Hakan Mehmet, “Osmanlı Devletinde Son Dönem Siyasal Hareketler, Partileşme ve İdeolojik Arka Planı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 35, 2019, s. 29-51.
- Çakırbaş, Ali, *Demokrat Parti’nin Milletvekili Seçimlerinde Kullandığı Propaganda Çalışmaları ve Propaganda Araçları*, XVIII. Türk Tarih Kongresi, (Cilt 9, Sayı 21-45), Ankara, TTK Yayınları, 2022.
- Demirci, Pervin, “1946 ve 1950 Seçimleri: Siyaset, Bürokrasi, Propaganda ve Demokrasiye Geçiş Eğilimleri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 2021, s. 119-142.

- Dursunoğlu, İsmail, *Çok Partili Hayattan 1980'e Demokratik Süreç*, Ed: Dursunoğlu, İ. Türkiye'de Demokrasi Süreç Yapı Tartışmalar, İstanbul, Efe Akademi Yayınları, 2021.
- Gökbayır, Satılmış, "Gizli Bir Cemiyetten İktidara: Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1908 Seçimleri Siyasi Programı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 2012, s. 61-96.
- Güler, Fatih, "1924 Anayasası Öncesi Dönem Siyasi Parti Tüzükleri", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 32, 2023, s. 1-15.
- Güray, Şükran, "Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kısa Bir Değerlendirilmesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Cilt 125, Sayı 247, 2020, s. 405-420.
- İlgen, Ferhat, "Türk Siyasal Hayatında Çok Partili Hayata Geçiş Süreci: İç ve Dış Siyasette Yaşanan Gelişmelerin Genel Değerlendirmesi", *Journal of Universal History Studies (JUHS)*, Cilt 3, Sayı 1, 2020, s. 126-147.
- Karadeniz, Yeşim, "Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 16, 2018, s. 637-648.
- Karataş, Murat. "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinin İç ve Dış Dinamikleri Üzerine Bir Değerlendirme", *21. Yüzyıl Eğitim ve Toplum*, Cilt 11, Sayı 32, 2022, s. 303-323.
- Karpat, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*, İstanbul, Timaş Yayınları, 8. Baskı, 2017.
- Olgun, Kenan, "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 79, 2011, s. 1-36.
- Öztürk, Kübra, *Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Seçim Sistemi*, Ed: Güler, F. Türkiye'de Yerel Seçimler, Ankara, Nobel Bilimsel Eserler Yayınları, 2023.

- Savut, Emre, *Demokratikleşme Sürecinde Belediye Meclisi Seçimleri (1946-1950-1955)*, Ed: Güler, F. Türkiye’de Yerel Seçimler, Ankara, Nobel Bilimsel Eserler Yayınları, 2023.
- Senemoğlu, Olkan, “Türkiye’nin Demokrasiye Geçişte İkinci Başarısız Girişimi: Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF)”, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2016, s. 44-66.
- Sönmez, Naim, “Seçim Sisteminin Demokratikleştirilmesinin Bir Aşaması: 1950 Milletvekili Seçim Kanunu”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2013, s. 437-461.
- Toprak, Seydi Vakkas, “İlk Osmanlı Seçimleri ve Parlamentosu”, *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, Cilt 26, Sayı 1, 2013, s. 171-192.
- Urfa Okulu Araştırma Merkezi, Osmanlı Döneminde Siyasi Partiler, *Şehir Ve İrfan Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, 2017, s. 34-45.
- Yıldırım Kırış, Özlem, “Türk Siyasi Tarihinde 1950 Seçimleri Sürecinde Söylem ve Tartışmalar”, *BELGİ*, Sayı 22, 2021, s. 399-424.
- Yıldırım, Sinan, “1950 Seçimleri ve Propaganda”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 6, 2012, s. 131-157.
- Yılmaz, Ensar, “1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları”, *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, 2010, s. 31-45.